

PSYKOLOGIENS VITENSKAPSFILOSOFI

Determinisme: Den filosofiske doktrine som sier at for alt som skjer ligger det betingelser bak som fører til at ingenting annet kunne ha skjedd med disse betingelsene tilstede. For å være en vitenskap må en anta determinisme.

Karl Popper: Var uenig i at vitenskapen startet med empirisk observasjon. Formulerte prinsippet om falsifisering. Kritiserte Freud og Adler: predikerer ikke > kan ikke avvises > ikke vitenskapelig. Mente at alle teorier vil avvises og erstattes; høyeste status: enda ikke avvist. Åpnet for at uvitenskapelige teorier kunne være nyttige.

Thomas Kuhn: Et paradigme er et synspunkt felles for de fleste medlemmer av en vitenskap. Bli måten å se på. Utforsker i dybde de områdene paradigmet fremsetter, ved hjelp av de metodene paradigmet tillater. Det som utøves er normal-vitenskap. Begrenser de fenomenene det er tillatt å forske på.

Etterhvert vil noen finne anomalier, observasjoner som paradigmet ikke kan forklare. Noen vil fremsette et alternativt synspunkt, og møte sterk motstand. Tilslutt vil det nye synet vinne, og bli et paradigme.

For en ny vitenskap, før et paradigme opprettes, går vitenskapen gjennom et preparadigmatisk stadie, hvor flere konkurrerende syn, rivaliserende skoler, eksisterer. Noen mener at psykologien idag er i et slikt stadie, mens andre mener det er snakk om flere koeksisterende paradigmer.

For Popper skal vitenskapen være kreativ og uten begrensninger, altså svært ulike Kuhns normal-vitenskap. Historisk deskriptiv vs normativ standard.

ER PSYKOLOGIEN EN VITENSKAP?

Den vitenskapelige metode har blitt brukt med suksess i psykologien. Ulike typer **determinisme**: biologisk, miljømessig, sosiokulturell, psykologiske, eller en blanding. Psykologiske determinanter er i stor grad uobserverbare. De fleste er enig i at atferd er determinert, men at atferd kan ha mange årsaker (vanskelig å forutsi). **Indeterminisme** - noen psykologer mener at atferd er determinert, men at de nøyaktige årsaker til atferd ikke kan kjennes. **Nondeterminisme** - noen psykologer avviser vitenskap som metode for å studere msk. Atferd velges fritt.

EMPIRISME

Forstår den ytre verden gjennom sanseintrykk. Utgangspunktet er en blank tavle. Sansninger blir assosiert (passivt). Helheten er større enn summen av delene.

Britiske filosofer som var imot Descartes syn på medfødte ideer. Mente at alle ideer kom fra erfaring. Erfaring er basis for all kunnskap. Passivt sinn (de fleste), reagerer på en passiv, automatisk måte ut fra mekaniske lover.

Hobbes mente at all msk atferd kan reduseres til fysiske og mekaniske prinsipper → materialist og mekanist. Mente at msk er motivert av lykke-søking, og at samfunnet er til for å dekke behov og hindre slåssing. **Locke** mente at alle ideer kom fra sanseopplevelser, men at de ble omordnet i hjernen til nye kombinasjoner. Var ikke assosiasjonist, men mente at læring oppsto gjennom assosiasjoner. **Hume** mente vi hadde et aktivt sinn, og lover av assosiasjoner som ordnet sanseintrykkene. **Hartley** brukte assosiasjons-lovene til å forklare læring, at atferd forbindes med stimuli i miljøet.

J.S.Mill mente at enkle ideer smeltet sammen og skapte komplekse ideer, som var mer enn summen av delene: Mental kjemi. Mente at studiet av det mentale kunne bli en vitenskap på linje med de fysiske vitenskaper.

SENSASJONALISME

Mente at alle ideer oppsto fra erfaring, og benektet Descartes selvstendige sinn. Var enten materialister eller mekanister. Sa at msk bare var et mer komplisert dyr.

POSITIVISME

Vitenskapens suksess → trodde at alle problemer kunne løses av vitenskapen: scientalisme. **Comte** skapte positivismen, som mente at bare vitenskapelig informasjon kan anses som valid. Det som ikke er offentlig observerbart avvises som suspekt. Trodde ikke at psykologi kunne bli en vitenskap siden den var avhengig av introspeksjon. **Mach** mente at en vitenskapsmanns jobb var å nøyaktig beskrive sammenhengen mellom kognitive hendelser. Tillot introspeksjon.

RASJONALISME

Sanseintrykkene treffer medfødte (apriori) strukturer, som fører til at vi ser verden i tid, rom, årsak, virkning. Aktivt meningskonstruerende syn på individet. Nativisme.

Postulerer et aktivt sinn (de fleste), som handler ut fra sanse-informasjon, og gir den mening, legger noe til. Mener at det er sannheter en ikke kan nå gjennom sansning, bare gjennom logisk deduksjon, analyse, argumentering og intuisjon. Sanse-info må behandles av et rasjonelt system. Forståelse av moralske prinsipper fører til rett atferd.

Spinoza mente at msk atferd var fullstendig determinert, noe som banet veien for psykologien som vitenskap. **Leibniz** mente at sinnet hadde potensiale til å ha ideer, og at dette potensialet aktualiseres av sansning. Mente at det var en terskel i sinnet, og at ideer under denne var ubevisste. **Kant** mente at vi var født med kategorier som modifierer sanseopplevelsen. Hva vi opplever bestemmes av sanse-informasjon og kategoriene. Tid, rom, helhet og kausalitet finnes ikke i sanseverdenen selv, og må være lagt til av sinnet. Kategorisk imperativ medfødt. Trodde ikke psykologien kunne bli en vitenskap fordi subjektiv opplevelse ikke kan måles matematisk. Påvirkning på Gestalt og moderne psykologi. **Hegel** mente at det menneskelige intellekt gikk fremover ved en dialektisk prosess.

ROMANTIKKEN

Ikke bare kognitive, men også emosjonelle prosesser → fenomenologi, eksistensialisme.

Mennesker har ikke bare intellekt og ideer fra erfaring, men også en rekke irrasjonelle følelser og instinkter. Ville studere hele personen, ikke bare deler (det rasjonelle/ empiriske). Mente at et godt liv var et levd i overensstemmelse med ens indre natur.

Rousseau mente at den beste guide var ens ærlige følelser → Rogers. Mente at msk var godt innerst inne, men kan bli ondt pga sosiale institusjoner. **Goethe** påvirket hele den tyske kulturen, og dens måte å se på msk. Særlig Freud og Jungs vekt på motstridende krefter i ens liv, konflikt, frustrasjon og kamp mellom dyriske impulser og sivilisert atferd. Impulsene burde ikke elimineres, men styres og brukes. **Shopenhauer** sa at det eneste som finnes er en vilje til å overleve, derfor opplever vi en uendelig rekke behov. Det aller meste av msk atferd forklares ut fra denne trangen for selv-bevarelse. Derfor er det meste av atferden irrasjonell. Msk kan, og bør, heve seg over behovene → Freuds sublimering. Snakker om å undertrykke uakseptable tanker til det ubevisste, og møter motstand når en forsøker å gjenkjenne det undertrykte. **Nietzsche** mente at det var to aspekter ved msk, apollinarisk og dionysisk. Det meste av Freuds arbeid var først her. Ønsket å hjelpe folk i å få kontroll over sine kraftige, irrasjonelle krefter for å leve mer lykkelige og kreative liv. Mente at instinkter ikke burde undertrykkes eller sublimeres, men gis uttrykk (uenig med Shopenhauer og Freud). Mening og moralitet i ens liv kommer fra en selv. Freud var mest inspirert av Shopenhauer, mens Adler og Jung ble inspirert av Nietzsche.

EKSISTENSIALISME

Legger vekt på å finne meningen ved den menneskeligetilværelsen, valgfrihet, og individets unikhet. Det viktigste ved individet var hans personlige, subjektive tolkning av livet og de valg han tar i lyset av disse tolkningene. **Kierkegaard** mente at sannheten var subjektiv og fantes inne i den enkelte personen. Mente at en tilnærming til full personlig frihet kommer i stadier.

TIDLIG UTVIKLING I FYSIOLOGI

Vitenskapelige utviklinger på 18 og 1900 tallet lot gamle filosofiske spørsmål bli undersøkt på nye, mer nøyaktige måter. Individuelle forskjeller i reaksjonstid ble oppdaget ved en tilfældighet i astrologien, men hadde liten innvirkning. Viste at selv de fysiske vitenskaper var avhengig av kunnskap om hvordan den fysiske verden blir mentalt representert. En intensiv forskning på sanseorganene og nervesystemet: Bell og Magendie skilte mellom afferente og efferente. Müller fant at hver sansenerve kunne skape en type energi, som gir en type sansning. **Helmholtz** gikk imot vitalismen, og mente at alt kunne forklares mekanisk. Viste at konservering av energi også gjelder levende organismer (frosk, oksygen og mat tilsvarte forbruk). Forsøkte å måle hastigheten på nerveoverføringene. Skilte mellom sansning og persepsjon, hvor "ubevisst slutning" brukte tidligere erfaringer til å gi rå sansning mening (empirisk teori). Forsøk med opp-ned-linser. Postulerte et aktivt sinn som gir en best mulig tolkning av den ytre virkelighet. Brukte vitenskapelige metoder på filosofiske spørsmål. Svært viktig forløper til eksperimentell- psykologi.

Gall/Spurzheim drev frenologi, viste til at hjernens ulike fakulteter var lokalisert ulike steder i hjernen, og at dette kan påvises med hevnings- og senkninger i hjernen. Grunnlegger hjerneforskningen. Viser til en nær sammenheng mellom sinn og hjerne, ikke at sinnet var atskilt fra kroppen, eller eksisterer på et annet plan. Viktig startpunkt for å knytte hjerne til atferd. **Flourens** forsøkte å finne empiri for frenologien ved å se på sammenhengen mellom lesjoner og atferd, men fant at cortex fungerer som en helhet.

EKSPERIMENTAL-PSYKOLOGIENS OPPSTANDELSE

Ville finne hvordan mentale opplevelser og sanse-prosesser er forbundet. **Weber** ville finne den minste avstand mellom to berøringer en kunne skille fra hverandre. Viktigere var hans eksperimenter med vekt-diskriminering. JND. Var flinkere til å oppdage forskjeller om fp løftet vekten, enn om den ble plassert. Den første kvantitative loven i psykologi: JND er en konstant fraksjon av vekten. Uttrykk for forhold mellom fysisk stimulering og psykologisk opplevelse. **Fechner** utviklet feltet psykofysikk. Bok i 1860. Forsket på absolutt terskel (viktig for senere subliminal persepsjon) og forskjells- terskel. (Når fysisk stimulering øker

geometrisk, øker psykologisk opplevelse aritmetisk.) Utviklet ulike psykofysiske metoder, som førte til at en kunne kvantifisere psykiske fenomener. Dette ledet til at psykologien kunne aksepteres som et fagområde.

STRUKTURALISMEN

Wundt gis vanligvis æren for å ha grunnlagt eksperimentell psykologi. Samlet det andre hadde klart til et program av tanker, prosedyrer og metoder. Gikk imot empirismen og materialismen. Mente at hjernen var aktivt konstruerende, og at vilje spilte en viktig rolle - rasjonalist. 1862 - studerte oppmerksomheten og frivillig oppmerksomhetsskifte. 1879 - institutt for eksperimentell psykologi i Leipsich. **MÅL:** Beskrive grunnelementene i vår bevissthet og avdekke lovene som kombinerer elementene. **METODE:** Eksperimentell introspeksjon (på selv). Studerte den umiddelbare opplevelsen av ytre stimuli. Skilte mellom persepsjon, som han mente var en passiv, automatisk prosess bestemt av tidligere erfaring, og appersjon, som var aktiv, viljestyrt oppmerksomhet. Kreativ syntese innebærer en viljestyrt reorganisering av bevissthetens elementer, resultatet er mer enn summen av delene (fra Mill, til Gestalt). Denne prosessen fører til at den psykologiske vitenskap er kvalitativ forskjellig fra naturvitenskapene. Psykiske lover styrer bevissthets- innholdet, ☐ Handling er viljestyrt, men ikke fri. Var determinist, men mente at pga viljen var psykisk kausalitet kvalitativt ulikt fysisk kausalitet, og atferd kunne ikke predikeres, men en kunne retrospektivt gi en kausalforklaring av atferd. Studerte derfor kulturelle produkter (Völkerpsychologie). **Titchener** studerte under Wundt, og opprettet laboratorium i Cornell. Ville studere den umiddelbare opplevelse, og finne (1) basis-elementene i bevissthets, (2) kombinasjonslovene og (3) det nevrologiske korrelat for ulike fakultet. Disse tre er viktige for strukturalismen. Ønsket ikke å forklare (som Wundt) men å beskrive bevissthets. Var positivist-empirist, idet han studerte "observerbare" elementer gjennom introspeksjon (opplæring av fp for å unngå "stimulus-feilen"). Avviste Wundts appersjon og kreativ syntese. Mente at det var stimulus "klarhet", og ikke viljen som førte til at vi rettet oppmerksomheten mot dem. Assosiasjonisme og kontiguitet. Titchners strukturalisme ble dårlig mottatt i USA. Zeitgeist: Uavhengighet, pragmatisme og eventyr passet dårlig med tørre, abstrakt analytiske og statiske syn **Ebbinghaus** - første eksperimentelle studie av hukommelse. Viste (mot Wundt) at høyere mentale prosesser kan studeres eksperimentelt. **Akt psykologien** fokuserte på mentale operasjoner og funksjoner (ikke elementer). Fenomenologi. Forløpere til gestalt. Bretano, Stumpf og Hüsserl. **Würzburg-skolen** (ingen skoleretning) Külpe. Fant at sinnet inneholder prosesser, og at disse er forestillingsløse > uenig med Wundt i at enhver tanke måtte referere til noe spesifikt. La vekt på at bevissthets ikke kunne "fryses fast" for analyse. Eksperimentell introspeksjon.

DARWINS PÅVIRKNING

Lamarck viste ved fossiler at tidligere arter hadde vært ulike, og mente at miljø- endringer var grunnen. Mente at avkom kunne arv ervervede egenskaper. **Spencer** tilhenger av Lamarck og senere Darwin, og overførte evolusjonsprinsippet til alle felter. Survival of the fittest. Evolusjon fører til differensiering som gjør systemer komplekse. Formulerte Spencer-Bains prinsipp: Assosiasjoner skapes ved at atferd som etterfølges av noe gledelig får økt frekvens. Ervervede assosiasjoner blir arvet, en innehar kummulative assosiasjoner fra ens forfedre. Blandet slik empirisme, nativisme og evolusjonisme. Så på evolusjonen som meningsfull, mot et endelig mål. Mente at sosiale systemer utviklet seg på samme måte som organismer ☐ politiske konsekvenser. Sosial darwinisme. **Darwin** - Observerte individuelle forskjeller. Inspirert av Maltus' bok: Begrenset mat, mange avkom. ☐ kamp for tilværelsen. Individuelle forskjeller, der noen er bedre tilpasset → overlever = naturlig utvalg. Organismens egenskaper og trekk ved miljøet utgjør hvor tilpasset (adaptiv) organismen er. Sier ingenting om mål/hensikt /perfeksjon. Forskjellen mellom dyr og mennesker var bare et gradsspørsmål. Wallace hadde en lignende teori.

Påvirkning: Revolusjonerte filosofi og psykologi. Fokus på individuelle forskjeller ☐ differensial-psykologi (før: det som er felles, nå: det som er individuelt). Vektleggingen av tilpasningsmekanismer førte til komparative studier av dyr, og et fokus på msk instinkter, læring og intelligens. Avgjørende rolle for funk og behav. **Galton** var opptatt av måling, kvantifisering og bruk av matematiske, statistiske metoder på psykologiske områder (iq). Intelligens-tradisjonen → eugenics (nazismen).

FUNKSJONALISMEN

Blir grunnlagt i USA av William James i 1890 (Dewey i 1896). Gikk parallelt med strukturalismen (ulike paradigmer). Avviste elementarismen. Fokus på bevissthet og atferd, og hvordan disse fungerer for å hjelpe orgs tilpasning. Opptatt av at psy skal ha

praktisk betydning. Preget av pragmatisme, grad av nytte som ultimate kriterium (cash-value): Abstrakte begrep, uvitenskapelige metoder og emner. > en liberal metodikk (introspeksjon, puzzle box, tester, labyrinter), og åpnet for nye emner. Studerte dyr, barn og avvikende msk. Motivasjon og individets behov i fokus. Mer interessert i hva som skiller oss enn hva vi har felles (Darwin). James: Stream of consciousness - bevisstheten er personlig (basert på erfaring), sammenhengende, selektiv og i stadig endring. Kan ikke stoppes, deles opp for analyse. Bevisstheten er funksjonell. **Thorndike**: Forsket på effekt-loven (en hendelse som etterfølges av "a plesurable state of affairs" får økt frekvens...) Bidrag: Inkluderte evolusjons-teori i psykologien. Førte til anvendt psy. Utvidet teknikkene og emnene.

SYNET PÅ PSYKOPATOLOGI

Forklaringsmodell:

Medisinsk (kausale sammenhenger)

Overnaturlig

Behandling:

Biologisk/naturalisme (trening, diet, Psykologisk (interagerende prosesser)
Psykoterapi/"Natural law"

Metafysisk/onde ånder

Pinel, Tuke og Dix gjorde mye for å humanisere pasientene, men det lå i liten grad noen teori bak. **Kraepelin** dannet i 1883 et diagnosteringssystem etter den medisinske modell. **Witmer** var utdannet under Wundt, men opprettet i 1896 den første klinikk → klinisk psykologi. **Freud** dannet den første fullstendige psykologiske forklaringsmodellen, som forklarte både normal og abnormal utvikling.

PSYKOANALYSEN

Strukturalismen og funksjonalismen var klar over at det ubevisste fantes, men avsto det som uviktig. De radikale behavioristene tillot ikke engang å studere bevisstheten. Gestalt psykologien konsentrerte seg om bevisst fenomenologisk opplevelse.

Kom ikke fra den akademiske eller eksperimentelle psykologi, eller den empiriske og assosiative tradisjon, men fra klinisk behandling. Disse var opptatt av å forstå årsaken til mental sykdom, og å bruke denne kunnskapen i behandling.

Freud påvirkninger: **Leibniz**: Terskel for det ubevisste (monader) **Goethe**: Konstant kamp mellom følelser inni oss. **Herbart**: Konfliktmodell, hvor bar kompatible ideer ble bevisste. Undertrykking. **Shopenhauer**: Msk styres av irrasjonelle krefter. Sublimering og undertrykking. **Nietzsche**: Uendelig kamp mellom det rasjonelle og det irrasjonelle. **Nancy-skolen**: Brukte hypnose i terapi. **Charcot**: Hysteri skyldes traume. Ideer blir dissosiert fra bevisstheten. Ubevisste ideer kan føre til kroppslige symptomer. Behandlet med hypnose. **Janet**: Å bli klar over sine ubevisste minner kan bedre situasjonen. **Fechner**: Brukte terskel for persepsjon i sitt arbeid. Sammenlignet hjernen med et isfjell. **Darwin**: Så msk som et dyr, motivert av instinkter heller enn fornuft. **Helmholtz**: Hans medisinske/matematiske modell hadde en stund stor effekt på Freud. Konservering av energi. **Brücke**: Positivistisk fysiolog, energibegrepet. **Breuer**: Katarsis. Ideen om et aktivt, dynamisk sinn med en kraftig ubevisst komponent var vanlig i Europa på denne tiden. Freud slo sammen disse tankene til en omfattende teori om personlighet.

Hypnose, fri assosiasjon, det ubevisste, ubevisste forsvarsmekanismer, indre dynamikk.

1900: Drømmetydning. 1904: Psykopatologi i dagliglivet. 1905: Barneseksualitet. Disse markerte et skifte i perspektiv for det europeiske samfunnet. Ingen annen teori har hatt så stor betydning for vår kultur, har blitt integrert i dagligtalen. I 1923 kom hans strukturelle modell.

KRITIKK AV PSYKOANALYSEN:

- Udokumenterte kliniske erfaringer
- Avviste motargumenter (som nevrotisk motstand)
- Publiserte ikke statistikk
- Kun psykoanalytikere kunne bidra
- Urettmessig originalitet, møtte lite anti-semittisme
- Ukritisk fremstilling (som "fakta")
- Ikke-analytikere ble beskyldt for uansvarlig behandling
- Sekt-preg, dogmatisk leder

VURDERING AV PSYKOANALYSEN:

1. Data-innsamling (utvalg, farget observasjon)
2. Begrepsdefinisjon (ikke operasjonerbare)
3. Dogmatisme
4. Motivasjonsteorien (fokus på sex)
5. Selv-oppfyllende profetier (verifisering)
6. Ressurskrevende, langvarig terapi
7. Ufalsifiserbar teori. (post-diction, ikke prediction) (Viktigst: den vitenskapelige kritikk)

PSYKOANALYSENS BIDRAG

- Første personlighets-teori.
- Utvidet fagområdet.
- Egen behandlingsform.
- Økt forståelse for normal atferd.
- Psykologi relevant for andre områder (filosofi, litteratur, dagligliv, religion, politikk).
- Intuitiv appell - må ha "truffet noe"

ULIKE PSYKODYNAMISKE TEORIER

Person	Teori	Kilde til motivasjon
Freud	Psykoanalysen	Sex
Jung	Analytisk psy	Sosiale
Adler	Individual psy	Streben etter overlegenhet
A.Freud/Erikson	Ego-Psy	Mestring/selvtillit
From/Horneye/Sullivan	Neo-freudianere	

KLASSISK BEHAVIORISME (1918-1925/30)

Zeitgeist: Bevissthets-psykologien (strukt/funk) svekkes, psykoanalysen var i fremmarsj. Funksjonalismen var sterk. Russiske fysiologer opptatt av objektivt vitenskapelige studier (Sechenov, Pavlov og Bechterev).

Watson var student ved Chicago-universitetet. Forenklet psykologien. Reagerte mot ikke-vitenskapelig terminologi (mentalisme). Bevissthets-psykologi, introspeksjon, mentalistiske begrep og subjektivitet ble kalt uvitenskapelig. Objektivitet, naturvitenskapelig observasjon og ikke-tolkende registrering er det vi kan kalle vitenskapelig. Studerte atferd gjennom observasjon. S-R. Radikal behaviorist: Atferd kan ikke forklares i uobserverbare, indre aktiviteter.

WATSONS PROGRAM:

- Emne: Atferd
- Metode: Observasjon, måling, eksperiment
- Mål: (Forklare,) predikere og kontrollere atferd
- Begrep: Ikke-mentalistiske, ikke-spekulative, nøytrale/objektive, konkret forankret (operasjonaliserte). → Problemstillinger skapt innen andre begrepssystemer ble ikke løst, men ignorert.
- Determinisme sentralt

Klassisk akademisk bevissthets-psykologi og Watson behaviorisme var begge empirisk, elementaristisk, assosiasjonistisk innstilt og brukte eksperiment som metode. Den primære forskjellen var objektet for studiet, atferd, ikke bevissthet.

KONSEKVENSER AV S-R MODELLEN:

- Elementarisme (oppdelt i S og R) og reaktiv organisme (der S er årsak til atferden) medførte et mekanisk syn på mennesket.
- Periferalisme.
- Assosiasjonistisk forklaringsmodell.
- Miljørelativisme - læring har stor betydning.
- Det medførte tones ned (Lockes Tabula rasa, Watsons Black Box).

KRITIKK AV S-R MODELLEN:

- Hva er stimuli? Et enkelt?
- Hvilken respons skal vi se på?
- Hva skjer mellom S og R?

VITENSKAPSIDEAL ENDRER SEG:

Fra Comtes og Machs positivisme (radikal empirisme som eneste valide datainnsamlings-metode, metafysisk spekulasjon må unngås da den innbefatter uobserverbare enheter) som ble brukt av Watson, til wiener-kransens logiske positivisme som delte vitenskapen i en teoretisk og en empirisk del. Basis i nye (uobserverbare) natur-vitenskapelige funn (tyngdekraft, magnetisme, atom, elektron, kraft). Teori ble akseptert som en del av vitenskapen, men empirisk observasjon var den ytterste autoritet. Operasjonalisme var å spesifisere et sett prosedyrer brukt for å måle et begrep. Binder teori til observasjon, passer til psys fokus på atferd. Hypotetisk deduktiv metode. Fysikalisme.

Fra S-R til S-O-R. Mer kognitivt, mer anvendt. Fokus skiftet mot handlings-sekvenser (heller enn enkle), så etter hensikt/måltrettet atferd, søkte helhet/struktur (mindre elementaristisk), mentalistiske begreper akspteres som forklaring, om de kan påvises i observerbar atferd (kognitive kart), S-S eller S1-R-S2.

Tolman: Så etter atferdens hensikt. Omfavnet etterhvert mentalismen, men ville forbli behaviorist. Snakket om intervenerende variabler, som gikk mellom miljø og atferd. Metodologisk behaviorist. Mente at organismen skaper hypoteser om miljøet, som skaper forventninger. Utvikler et kognitivt kart over hva ulike handlinger vil medføre.

Latent læring vs utførelse.

Bandura utviklet senere Tolmans tanker videre. Sa at vi lærer forventninger. Self-efficacy. Sosial kognitiv teori.

Hull brukte intervenerende variabler i større grad enn Tolman. Hvordan indre hendelser påvirker ytre atferd. Ville slå sammen tidligere lærings-teorier, og skape en kompleks, hypotetisk- deduktiv teori for læring. Svært populær på 40 og 50 tallet, men kunne ikke anvendes utenfor laboratoriet.

Skinner var inspirert av Bacon, Comte (og Mach). Var fysisk monist (materialist). Benekter eksistensen av det ubevisste, selvet, og andre uobserverbare begrep (eller ingenting å tjene på å studere det). Ville beskrive empiriske relasjoner i fysisk analyse. Radikal behaviorisme (atferd kunne forklares og kontrolleres utelukkende gjennom ytre hendelser).

Teorien er formet etter Thorndikes, men likte ikke mentalistiske begrep (satisfying state of affairs). Responsen ble bestemt ut fra hvilke konsekvenser den har på miljøet (forsterkere). Miljøet velger responsen. Organismen opererer på miljøet. Anti-teoretisk. Aksepterte operasjonalismen, men ikke den logiske positivisme.

<u>Vitenskaps filosofi</u>		<u>Psykologi</u>
		1913: Watsons kl.bet S-R
Logisk positivisme, 1924		
Fysikalisme		1925: NeoBehaviorismem S-O-R
		(metodologisk behav.)
Operasjonalisme, 1927		
		Age of theory: Hull og Tolman → Bandura/kognitiv sosial teori
		1950: Skinners radikale behaviorisme S-R
		Kritikk: Genetikk, språk, læring for arter
Kritisk rasjonalisme (Popper) 1963		

Behaviorismen idag: Fremdeles stor oppslutning, egen del av APA. Bli kritisert for arv (gener), språk (Chomsky), dyreforsøk, kognitiv, ulik læring barn/ voksne og ulike arter, krav om operasjonalisering.

PÅVIRKNINGER:

- Kant: Perseptuelle kategorier a priori
- Mach: Rom/tid former uavhengig sensoriske elementer
- J.S.Mill: Mental kjemi
- Wundt: Kreativ syntese
- James: Bevissthets-strøm, kan ikke isoleres
- Würzburg-skolen: Akt-psykologi - søkte ikke etter mentale elementer, men studerte mentale fenomener. Meningsfulle enheter. Fenomenologisk perspektiv. Gestalt psykologiens grunnleggere studerte under Stumpf.
- Fysikk: Felt-teori (alt som skjer i et kraft-felt er påvirket av, og påvirker på, alt annet i feltet).
- **Wertheimer, Kofka og Köhler** ville skape en psykologi som var anti-reduksjonistisk og anti-materialistisk.

Phi-fenomenet (1912) - opplever subjektivt noe som objektivt ikke er tilstede (60 millisekund). Wundt og Helmholtz forklarer dette ut fra læring, men Wertheimer viste at det også kunne skje på noe vi umulig kunne ha sett før, nemlig at lyser falt til venstre og høyre samtidig.

Felt-teorien sier at opplevelser er et resultat av interaksjon mellom sensorisk info og kraftfelt i hjernen. Data modifierer strukturen, og strukturen modifierer data. At hjernen aktivt endrer sensorisk data, og gir det karakteristikk det ellers ikke ville ha hatt.

Wundt, Helmholtz og strukturalistene var tilhengere av konstans-hypotesen om persepsjon, som sa at mentale fenomen er passive refleksjoner av spesifikke miljø fenomen. Gestalt-psykologene var uenige, og sa at hjernen var en dynamisk samling krefter som modifiserte sensorisk informasjon. Isomorfi sa at hjernen skapte en representasjon av verden, som var forbundet med, men slett ikke lik (kart og land), de sensoriske stimuli.

Top-down: Det er organisert hjerne-aktivitet som styrer våre persepsjoner, ikke stimuliet som kommer inn i prosessen. Helheten er viktigere enn delene.

Prägnanz-loven: Energien i alle fysiske system fordeler seg alltid på den enkleste, mest symmetriske måten mulig gitt omstendighetene. → Mentale opplevelser blir organiserte, enkle og symmetriske. Köhler mente at dette ikke var et nativistisk syn, da denne evnen ikke er medfødt, men felles for alle fysiske system.

Perseptuelle konstanser - at vi handler ovenfor objekter som om de er de samme, selv om den faktiske stimulering er forskjellig. Forekom fordi objektet i forhold til andre objekter var like.

Figur/grunn, organisering.

Læring: Et problem defineres som et disekvilibrium. Dette fører til en motiverende spenning, som fører til en kognitiv (indre) prøving/feiling, som kan føre til (spontan) innsiktsfull læring. Problemet er enten lært eller ikke- lært. Produktiv tenkning bygger på å forstå problemets natur. Gjenopprettingen av ekvilibrium er all forsterkning som trengs. Det lærte kan transponeres til andre situasjoner. Vi lærer forhold, ikke spesifikke responser (kylling og papir).

Lewin - tidlig disippel, opptatt av motivasjon, personlighet og gruppe- dynamikk. Argumenterte for en overgang fra aristotelisk (kategoriserende, indre årsaker) til galileisk (universal kausalitet) psykologi. Snakket om livsrom, som var summen av alle påvirkninger (indre, ytre, erfaring) en person har på et gitt tidspunkt. Bare det som er tilstede i bevisstheten kan påvirke. Personer er motivert av en søken etter kognitiv balanse. Zeigarnik-effekten - en tendens til å huske uferdige oppgaver. Var

opptatt av konflikter mellom ulike mål (approach-approach, avoidance-avoidance, approach-avoidance. Lewin så på en gruppe som å følge de samme lover som et fysisk system - gruppe- dynamikk.

Lashley undersøkte om det var nevrologisk dekning for å snakke om hjernen som en koblingsstasjon (behaviorismen). Nei, hjernen fungerer som en helhet. Mengde vs lokalisasjon. Ekvipotensialitetsprinsipp. Blir et område skadet, tar andre deler over.

Betydning: Nativistisk (kan diskuteres), anti-reduksjonistisk, holistisk, nye begrep: struktur, skjema, felt. Influert mye moderne kognitiv utvikling.

HUMANISMEN (CA 1960 I USA)

Zeitgeist: Vietnam-krigen, hippier, JFK, RK og MLKJ.

Behaviorismen og psykoanalysen var deterministisk, ingen fri vilje. Verdiopprøret på 50 og 60 tallet ville se msk som fritt.

Strukturalismen hadde forsvunnet som skole, og funksjonalismen og Gestalt- psykologien hadde mistet sitt særpreg. Behaviorismen og psykoanalysen var viktige, intakte skoler, men ble sett av noen som å være ufullstendige og/ eller forstyrret. Maslow mente at de to retningen manglet informasjon som kunne hjelpe friske msk å leve bedre liv, en teori som omfavnet det unike og positive ved msk.

FORLØPERE:

- Romantikken mente at vi var mer enn maskiner (empiristene), og mer enn logiske, rasjonelle vesner (rasjonalismen). Mistro til autoriteter. Rousseau: Mennesket er grunnleggende godt.
- Eksistensialismen la vekt på meningen i menneskets tilværelse, og den menneskelige evne til å velge denne meningen. Kierkegaard: Subjektivitet er sannhet, sannhet er inni hver enkelt. Nietzsche: Vi står fritt til å velge tanker, verdier, og liv, og finne vår egen sannhet og moral.
- Fenomenologi: En metode som fokuserer på den kognitive opplevelse som den fremtrer for individet (uten å forsøke å dele den opp).

HOVEDTANKER

Mennesket er unikt (kval. ulikt fra dyr), fokus på meningsaspekt/helhet

Emne: Opplevelse, bevissthet, selvbilde. Selvrealisering, kreativitet, verdi, ansvar, fri-vilje, valg, relasjoner. Anti- reduksjonisme, selv-determinisme. Emne styrer metode.

Metode: Introspeksjon, kasus-studier, lite kontroll, skeptisk til statistikk, bort fra dyrestudier, nærhet til fenomenet heller enn objektiv avstand.

Mål: Et positivt menneske-bilde. Muligheter-vekst-utvikling. Studere mangfold. Normalitet foran abnormalitet.

SAMMENLIGNING AV HUMANISME OG TIDLIGERE PERSPEKTIV

<u>Forståelse</u>	vs	<u>Forklaring</u>
Selvdeterminisme		Den kausale årsak
Finale årsaker		
Helhet, anti-reduksjonistisk		Reduksjonistisk
Selvinnsikt		Prediksjon/kontroll
Hermaneutisk		Naturvitenskap

Vitenskapelig nok?

Begrepsklarhet?

Idealisert menneskebilde?

DEN KOGNITIVE REVOLUSJON

1950: Turing sammenligner menneskelig intelligens med maskin AI. Sterk AI (prosesserer på samme måte) vs svak AI (kan simulere menneskelig intelligens). Turing test, kinesisk rom (får ikke innholdsmessig likhet).

1956: Miller 7+/-2

1967: Neisser: Informasjons-omsetnings-modellen. Senere: skjema og strukturer for kognisjon.

New connectionism → PDP, nevrale nettverk